

Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian 2022–2026 seuranta- ja arviointisuunnitelma

Hyväksytty 27.4.2023 Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian ja toimeenpanosuunnitelman 2022–2026 seurantaryhmässä.

Julkaistu 22.5.2023

Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian 2022–2026 seuranta- ja arviointisuunnitelma

1. Tausta	4
2. Strategian seuranta ja arviointia ohjaavat asiakirjat.....	4
3. Strategian seuranta ja arviointi	5
3.1 Seurannan ja arvioinnin tavoitteet.....	5
3.2 Strategian ja toimenpideohjelman mittarirakenne	6
3.2.1 Kärkimittarit	6
3.2.2 Toimenpiteiden mittarit.....	7
3.2.3 Tehtävien itsearviointimittarit	7
3.3 Strategian itsearviointityökalu	7
4. Strategian seurannan ja arvioinnin raportointi	8
4.1 Hyvinvointialueiden raportointi	8
4.2 Seuranta- ja arviointitiedon raportointi	9

1. Tausta

Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian ja toimeenpanosuunnitelman 2022–2026 (myöh. strategia) visiona on, että Suomi on asiakas- ja potilasturvallisuuden mallimaa vuonna 2026 ja vältämme vältettävissä olevan haitan. Mallimaaksi pyrkiminen tarkoittaa sitä, että otamme käyttöön parhaaseen tutkittuun tietoon perustuvat suositukset siten, että ne hyödyttävät ammattilaisia, potilaita ja asiakkaita kaikissa organisaatioissa kaikilla toimintatasoilla. Tavoitteena on, että asiakas- ja potilasturvallisuuden tila Suomessa parantuu strategiakauden edetessä jokaisen kärkitavoitteen osalta merkittävästi. Haittoja välttämällä vähennämme myös palvelujärjestelmän kustannusten kasvua.

Strategian toimeenpanosuunnitelma sisältää tavoitteet asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämiseksi. Tavoitteet määrittävät, miten päämäärää kuvaava visio saavutetaan, ja toimeenpanosuunnitelma konkretisoi etenemisen vaiheita. Toimeenpanosuunnitelma on osittain yksityiskohtainen, mutta jättää tilaa alueiden, yksiköiden ja ammattilaisten omalle kehittämiselle. Osa toimenpiteistä on nopeita toteuttaa, kun taas toiset vaativat valmistelua ja kehittämistä. Osa toimenpiteistä vaatii toteutuakseen laajaa yhteistyötä hyvinvointialueiden, yhteistyöalueiden ja kansallisten toimijoiden kesken.

Vastuu strategian toimeenpanosta on palvelunjärjestäjillä ja -tuottajilla, palveluyksiköillä ja kaikilla sidosryhmillä, jotka toiminnallaan voivat edistää tavoitteiden saavuttamista. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen (myöh. Keskus) tehtävänä on seurata ja arvioida strategian etenemistä kansallisesti sekä koordinoita ja tukea sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita sen toimeenpanossa. Tässä dokumentissa kuvataan asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian seurannan ja arvioinnin menettelyt strategiakaudella 2022–2026.

2. Strategian seuranta ja arviointia ohjaavat asiakirjat

WHO Global Patient Safety Action Plan 2021–2030

Maailman terveysjärjestö WHO on julkaissut maailmanlaajuisen potilasturvallisuuden tavoiteohjelman *Global Patient Safety Action Plan* vuosille 2021–2030. Tämä tavoiteohjelma tähtää terveydenhuollon vältettävissä olevien haittojen merkittävään vähenemiseen, kansallisten turvallisuutta lisäävien rakenteiden vahvistamiseen, potilaiden ja omaisten osallisuuden lisäämiseen ja turvallisuutta edistävän tietojohdantamisen parantamiseen. Vaikka tavoiteohjelma ei tunnista suomalaiselle järjestelmälle ominaista kattavaa sosiaalihuollon asiakkuutta, monet sen kärkitavoitteista ovat sovellettavissa myös asiakasturvallisuuden edistämiseen. WHO:n tavoiteohjelmasta on johdettu Suomen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian visio, missio ja strategiset onnistumisen mittarit.

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia ja toimeenpanosuunnitelma 2022–2026

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia ja toimeenpanosuunnitelma sisältää tavoitteet, joihin strategiakaudella pyritään asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämiseksi Suomessa. Jokaiselle tavoitteelle on kuvattu toimenpiteitä sekä niille vastuutahot (kansallinen-, palvelunjärjestäjä /-tuottaja, palveluyksikkö ja sidosryhmät). Toimenpiteille on myös asetettu määräaikoja ja mittareita, joilla strategian toimeenpanon etenemistä seurataan.

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian toimenpideohjelma

Keskus julkaisi huhtikuussa 2023 palvelunjärjestäjille ja -tuottajille strategian toimenpideohjelman, joka täydentää ja konkretisoi strategian toimeenpanosuunnitelmaa. Toimenpideohjelma on tarkoitettu ammattilaisten, päättäjien, johtajien, laadun ja turvallisuuden asiantuntijoiden sekä asiakkaita, potilaita ja näiden läheisiä edustavien tahojen käyttöön. Toimenpideohjelma täydentyy vuoden 2023 aikana itsearviointityökalulla, jonka avulla palvelunjärjestäjät ja -tuottajat voivat tunnistaa järjestelmällisesti vahvuuksia ja kehitystarpeita strategian toimeenpanossa sekä seurata omaa etenemistään koko strategiakauden ajan.

Toimenpideohjelmassa kuvataan konkreettisia tehtäviä edellä mainituille eri vastuutahoille sekä arviointimittareita toimeenpanon edistymisen seurantaan. Toimenpideohjelma sisältää erilaisia työkaluja, jotka laaditaan asiantuntijayhteistyönä alueiden tueksi strategian toimeenpanon edetessä. Toimenpideohjelma löytyvät askelmerkit, miten tavoitteiden saavuttamiseksi kannattaa edetä. Ohjelmassa kuvataan myös yhteistyö, joka tehostaa asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämiseen varattujen voimavarojen käyttöä. Lisäksi toimenpideohjelmassa on kuvattuna ne kansallisen tason toimenpiteet, jotka ovat sosiaali- ja terveysministeriön ja sen alaisten laitosten vastuulla.

3. Strategian seuranta ja arviointi

3.1 Seurannan ja arvioinnin tavoitteet

Keskuksen tehtävänä on seurata ja arvioida strategian etenemistä kansallisesti sekä koordinoita ja tukea sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita sen toimeenpanossa.

Strategian toimeenpanon vastuu on palvelunjärjestäjillä ja -tuottajilla, palveluyksiköillä ja kaikilla sidosryhmillä, jotka toiminnallaan voivat edistää tavoitteiden saavuttamista. Jotta strategian toimeenpanoa voidaan seurata, tulee hyvinvointialueiden tunnistaa ensin lähtötilanne strategian toimeenpanossa. Tämän jälkeen toimeenpanon edistymistä seurataan säännöllisesti. Lähtötilanteen arviointia ja seuranta varten Keskus laatii itsearviointityökalun (kts. tarkemmin kohta 3.2).

Seurannan ja arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa strategian etenemisestä palvelunjärjestäjien ja -tuottajien, sosiaali- ja terveysministeriön ja sen alaisten laitosten sekä päättäjien ja väestön käyttöön. Arvioinneista saatua tietoa tarvitaan kehittämiskohteiden tunnistamiseen ja kehittämistoimien tulosten arvioimiseen hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueilta saatua seuranta- ja arviointitietoa käytetään myös Keskuksen tehtäviä priorisoitaessa ja raportoitaessa WHO:lle tavoiteohjelman edistymisestä Suomessa.

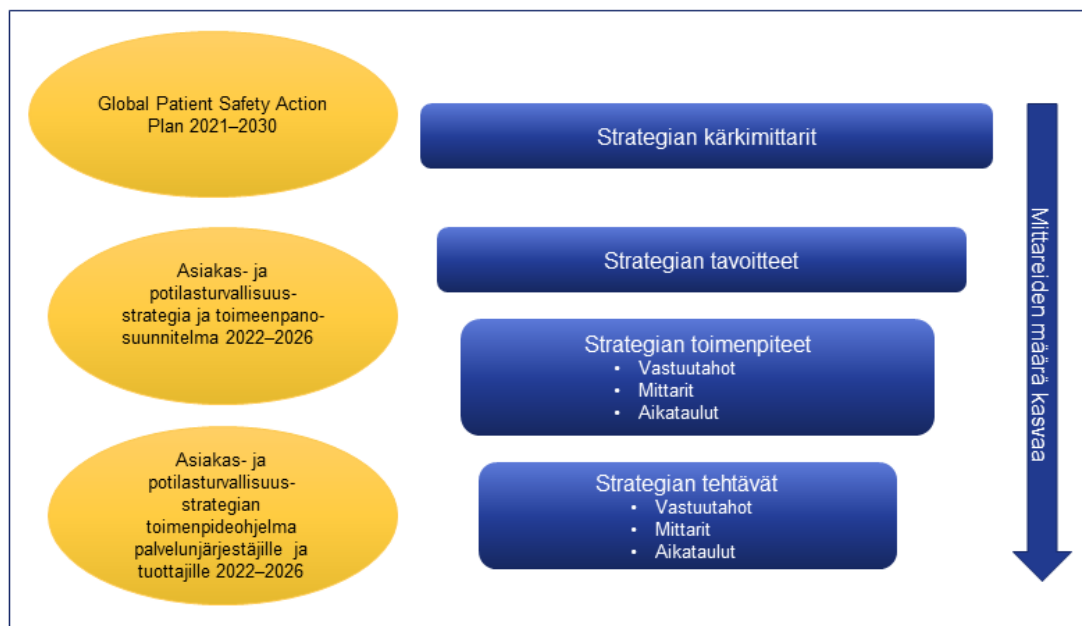
Seurannan ja arvioinnin avulla tunnistetaan valtakunnallisen yhteistyön ja kehittämisen tarpeita strategian toimeenpanon tueksi sekä valmistaudutaan seuraavan strategiakauden (2027–) suunnitteluun.

Seurannan ja arvioinnin tavoitteita ovat:

- strategian toimeenpanon etenemisen seuranta
- toimeenpanon katveiden tunnistaminen
- kansainvälisen vertailun mahdollistaminen
- seuraavan strategiakauden tavoitteiden ja kehittämiskohteiden tunnistaminen.

3.2 Strategian ja toimenpideohjelman mittarirakenne

Strategiassa ja sen toimenpideohjelmassa on monta tasoa, joille mittareita on asetettu. Mittareiden määrä lisääntyy mitä tarkemmalle tasolle strategiassa ja toimenpideohjelmassa mennään (kuvio 1).

Kuvio 1. Strategian ja toimenpideohjelman mittarirakenne

3.2.1 Kärkimittarit

Strategian toimenpiteistä kymmenen on priorisoitu vision toteutumisen **kärkimittareiksi**. Nämä mittarit on määritetty STM:n julkaisemassa strategiassa ja niillä mitataan strategian kärkien ja tavoitteiden etenemistä Suomessa. Ne mahdollistavat myös kansainvälisen vertailun siitä, kuinka Maailman terveysjärjestö WHO:n potilasturvallisuuden tavoiteohjelma (*Global Patient Safety Action Plan*) toteutuu Suomessa. Kärkimittareiden seuranta sitouttaa Suomen WHO:n asettamiin tavoitteisiin. Niiden

toteutumisen kautta voimme osoittaa Suomen saavuttaneen päämääränsä olla asiakas- ja potilasturvallisuuden mallimaa vuoteen 2026 mennessä. WHO:n mittareita on muokattu vastaamaan suomalaista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja sen lähtötasoa suhteessa alkuperäisiin mittareihin.

3.2.2 Toimenpiteiden mittarit

Strategian toimeenpanosuunnitelmassa on jokaiselle **tavoitteelle** määritelty eri määrä erilaisia **toimenpiteitä** kansalliselle tasolle, palvelunjärjestäjille ja -tuottajille, palveluyksiköille sekä sidosryhmille. Tämän lisäksi toimenpiteille on määritelty arviointiajankohta ja joissakin tapauksissa myös mittarit sekä niille tavoitetasot.

3.2.3 Tehtävien itsearviointimittarit

Keskuksen laatimassa toimenpideohjelmissa on konkretisoitu strategian toimenpiteitä **tehtäviksi**, joita edistämällä toimenpide voidaan toteuttaa. Tehtävät on vastuutettu Keskukselle tai Keskuksen koordinoitavaksi, palvelunjärjestäjille ja -tuottajille (hyvinvointialueille), palveluyksiköille sekä sidosryhmille. Jokaiselle tehtävälle on määritelty toteutusaikataulu sekä itsearviointikysymys /-mittari, jolla arvioidaan tehtävän toteutumista.

3.3 Strategian itsearviointityökalu

Keskus täydentää julkaisemaansa toimenpideohjelmaa vuoden 2023 aikana Excel-pohjaisella itsearviointityökalulla. Työkalulla tuetaan hyvinvointialueiden toimeenpanon edistymisen seuranta, arviointia ja sen raportointia.

Itsearviointityökalun sisältö muodostuu sekä strategian että toimenpideohjelman sisällöistä. Työkalu jakautuu arviointi- ja kehityssuunnitelmaosiin. Arviointiosassa hyvinvointialueet arvioivat valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja hyödyntäen strategian toimeenpanoa alueellaan. Samalla hyvinvointialueen tilanteesta muodostuu arvioinnin perusteella tilannekuva, jossa on tunnistettavissa sekä alueen vahvuudet että kehitystarpeet strategian toimeenpanossa. Arviointiosassa alueet pystyvät vuositason seuramaan omaa etenemistään koko strategiakauden ajan. Kehityssuunnitelmaosaan kertyy automaattisesti arvioinnin pohjalta ne tehtävät, jotka vielä vaativat alueella kehitystoimia tai joista tietoa ei ole vielä saatavilla. Kehityssuunnitelmaosa antaa myös mahdollisuuden tehtävien priorisointiin, aikataulutukseen sekä vastuuttamiseen ja auttaa näin hyvinvointialueita suunnittelemaan asiakas- ja potilasturvallisuustyötään lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

4. Strategian seurannan ja arvioinnin raportointi

Raportoinnin kokonaisuutta on avattu kuviossa 2.

Kuvio 2 Raportoinnin kokonaisuus.

4.1 Hyvinvointialueiden raportointi

Hyvinvointialueet seuraavat ja arvioivat strategian toimeenpanoan alueellaan itsearviointityökalun avulla. Sen kautta myös raportoidaan vuosittain Keskukselle hyvinvointialueiden strategiatyön etenemisestä.

Itsearviointityökalun avulla tuotetun tiedon lisäksi Keskus voi esittää syventäviä tilannekuvakysymyksiä hyvinvointialueille strategian seurannan yhteydessä. Vuonna 2023 tehtävät kyselyt täydentävät kuvaa aloittaneiden hyvinvointialueiden lähtötilanteesta. Myös vuosina 2024 (väliarvio) ja 2026 (loppuarvio) strategian seuranta ja arviointeja voidaan täydentää hyvinvointialueille lähetettävien kyselyjen, erillisselvitysten tai haastattelujen avulla. Kyselyissä käytetään sähköisiä alustoja (esim. Webropol, Forms). Tiedonkeruujärjestelmät ja -menetelmät saattavat muuttua strategiakauden aikana.

Syventäviä kyselyjä tarvitaan esimerkiksi silloin, jos seurantatiedot osoittavat, että tavoitteiden saavuttaminen ei ole edennyt. Muuttuva toimintaympäristö, säädösten tai kansallisen ohjauksen uudistuminen tai muut asiakas- ja potilasturvallisuuteen vaikuttavat ilmiöt saattavat aiheuttaa strategian toimeenpanoa koskevia lisäkysymyksiä, joita toimenpideohjelmassa ei ole osattu ennakoida. Näitä hyvinvointialueilta saatuja tietoja Keskus hyödyntää kansallisessa vuosiraportoinnissaan sekä osallistuessaan WHO:n seurantakyselyyn vastaamiseen joka toinen vuosi.

4.2 Seuranta- ja arviointitiedon raportointi

Hyvinvointialueiden itsearviointien tulosten, kansallisesti viranomaisten tuottamien tietojen ja Keskuksen mahdollisesti tekemien tarkentavien kyselyiden pohjalta muodostuu tietopohja, jonka avulla Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus laatii vuosittain raportin strategian etenemisestä palvelunjärjestäjien ja -tuottajien, sosiaali- ja terveysministeriön ja sen alaisten laitosten sekä päättäjien ja väestön käyttöön. Keskus julkaisee vuosiraportin omilla verkkosivuillaan.

Vuosiraportissa pyritään tuottamaan tietoa hyvinvointialueittain tiedon visualisointia hyväksikäyttäen. Tämä mahdollistaa hyvinvointialueiden vertailun sekä siten myös hyvien käytänteiden levittämisen. Keskus raportoi vuoden 2022 tilanteesta ja toimeenpanosta toimenpideohjelman suunnitteluryhmien (noin 60 STM:n asettaman seurantaryhmän hyväksymää asiantuntijaa valtakunnallisesti) kokoaman tiedon pohjalta.

Säännöllinen strategian etenemisen seuranta hyvinvointialueilla aloitetaan vuonna 2023.

Perusteellisempi analyysi toimeenpanon etenemisestä laaditaan vuoden 2024 väliarvioinnin perusteella ja vuonna 2026 tehdään loppuarviointi. Vuonna 2024 tehtävän väliarvion perusteella voidaan myös tarkistaa ja tarvittaessa täsmentää toimeenpanoa ohjelmakauden jälkipuoliskolle. Sekä väliarvioinnin että loppuarvioinnin sisällön laajuus tarkentuu strategian toimeenpanon edistyessä.

Keskus osallistuu myös WHO:n tavoiteohjelman raportointiin yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Edellä kuvattua tietopohjaa hyödynnetään raportoituessa WHO:lle tavoiteohjelman edistymisestä Suomessa. Kärkimittareiden lisäksi WHO kartoittaa tavoiteohjelman osa-alueiden toimeenpanon etenemistä tarkentavilla kysymyksillä joka toinen vuosi vuodesta 2022 alkaen.